

УДК 65.011:658.5.012.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/164-18>

Свістунов О. С.

кандидат економічних наук, докторант,
Хмельницький національний університет

Svistunov Alexey

Khmelnitsky National University

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ

У статті досліджено сутність технологічного розвитку підприємств, визначено його напрями, завдання, умови та результати. Обґрунтовано подібності та відмінності категорій «технологічний розвиток» та «розвиток технологічних процесів». Проведено аналіз існуючих підходів до визначення сутності поняття «технологічний процес» та здійснено його розгляд як системи. Охарактеризовано основні структурні компоненти технологічного процесу. Теоретично обґрунтовано, що технологічний розвиток підприємств машинобудівної галузі передбачає удосконалення виробничого процесу, пошук нових технологічних рішень, модернізацію основних виробничих засобів, розроблення і впровадження нових технологічних процесів, нових інформаційних технологій, обчислювальної техніки і сучасних виконавчих механізмів. Запропоновано та визначено основні засади концепції системно-компонентного розвитку технологічних процесів підприємств машинобудівної промисловості.

Ключові слова: машинобудівна промисловість, технологічний процес, технологічний розвиток, управління, розвиток підприємства.

CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF THE ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT MANAGEMENT OF TECHNOLOGICAL PROCESSES AT THE ENTERPRISES OF THE MACHINE-BUILDING COMPLEX

In the article investigated the essence of enterprises technological development and defined its directions, tasks, conditions and results. Substantiated similarities and differences of categories "technological development" and "technological processes development". Conducted analysis existing approaches to defining the "technological process" concept and its consideration as a system. Characterized the main structural components of technological process. The basic principles of the technological processes' system-component development concept of the machine-building enterprises are offered and defined. It is concluded that a modern machine-building enterprise can be studied as a complex organized system, the components of which are constantly changing, being in interaction with each other. It is theoretically substantiated that the technological development of machine-building enterprises involves the improvement of the production process, search for new technological solutions, modernization of fixed assets, development and implementation of new technological processes, new information technologies, computers and modern actuators. It is proved that the technological development of the enterprise is determined by the efficiency of reproduction of innovations, which are reflected in the main factors of production, in the structure of their management, as well as in new products. It should be aimed, on the one hand, at maintaining the proper condition and development of the technical and technological base of the industrial enterprise, and on the other – at the stable use of new advanced technologies in all spheres of economic activity of the business entity. It is concluded that increasing the level of technological development of the machine-building enterprise is a transition to a new state of economic activity with efficient use of existing resources and factors of production, research and development, improvement of management system, employee motivation. It is substantiated that the development of effective management mechanisms in the direction of ensuring the development of technological processes of machine-building enterprises requires, first of all, the formation of conceptual foundations of management processes.

Keywords: machine-building industry, technological process, technological development, management.

JEL classification: D29

Постановка проблеми. Сучасна машинобудівна промисловість – сфера розроблення та використання передових досягнень науково-технічного прогресу. Виробництво конкурентоспроможної продукції підприємствами машинобудівної галузі перебуває у тісній залежності не лише від рівня їх технічної оснащеності, але й від рівня технологічного розвитку. Тому застосування ефективних підходів в управлінні розвитком технологічних процесів – одна із основних вимог для підтримки конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку машинобудівних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підняті у дослідженні проблеми присвячені праці низки як вітчизняних, так і закордонних науковців, серед яких варто виокремити праці М. Беста, С.Г. Бондаренка, Р.О. Фатхуддінова, Л.І. Федулової, С. Фрімана, О.Г. Шевлюги та інших. Проте запропоновані дослідниками шляхи вирішення проблеми низького рівня технологічного розвитку підприємств машинобудівної галузі потребують подальшого розвитку у зв'язку із технологічними змінами, що відбуваються на машинобудівних підприємствах у відповідь на нові виклики

зовнішнього середовища. З огляду на це, вважаємо доцільним обґрунтування концептуальних засад управління розвитком технологічних процесів підприємств машинобудівної промисловості.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності та складників технологічних процесів машинобудівних підприємств та обґрунтуванні концептуальних основ управління їхнім розвитком.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне машинобудівне підприємство можна досліджувати як складну організовану систему, складові елементи якої постійно змінюються, перебуваючи у взаємодії один з одним. У зв'язку із цим щораз ускладнюються завдання управління як підприємствами машинобудівної галузі загалом, так і їх окремими технологічними процесами в напрямі забезпечення ефективності функціонування, підвищення конкурентоспроможності, забезпечення технологічного розвитку тощо.

Технологічний розвиток підприємств машинобудівної галузі передбачає удосконалення виробничого процесу, пошук нових технологічних рішень, модернізацію основних виробничих засобів, розроблення і впровадження нових технологічних процесів, нових інформаційних технологій, обчислювальної техніки і сучасних виконавчих механізмів [1].

Таким чином, підвищення рівня технологічного розвитку машинобудівного підприємства – це перехід до нового стану господарської діяльності з ефективним використанням наявних ресурсів і факторів виробництва, проведенням науководослідних і дослідно-конструкторських робіт, удосконаленням системи управління, мотивації працівників тощо.

На наш погляд, до цього переліку варто додати наявність концептуального підґрунтя, оскільки спроможність управлінського персоналу здійснювати технологічний розвиток за відсутності ефективних управлінських механізмів та чітких алгоритмів здатна навіть зашкодити. Насамперед йдеться про базові принципи технологічного розвитку. Найбільш повний перелік принципів технологічного розвитку промислових підприємств, які наводяться у наукових джерелах, включає принципи системності (певна послідовність управління), комплексності (інтеграція процесів аналізу і синтезу), варіантності (вибір найкращого варіанту на основі ряду альтернатив), порівнянності варіантів (однаковий набір властивостей за кожним варіантом), динамічності (врахування поведінки виробничої системи), вимірності (можливість оцінки результатів управління), емерджентності (врахування стратегічних цілей розвитку підприємства), ризиковості (врахування випадкового характеру параметрів системи), врахування нерівноваженості економічної системи. Наведений перелік вважаємо за необхідне доповнити принципом гнучкості, оскільки на сучасному етапі світового науково-технічного розвитку саме гнучкість машинобудівних підприємств постає одним із визначальних чинників нарощування їх конкурентоспроможності. При цьому принцип гнучкості доцільно застосовувати і в проектуванні, і в організації технологічних процесів, і в логістиці, і навіть у розбудові систем управління технологічним розвитком підприємства.

Для машинобудівних підприємств під час здійснення технологічного розвитку визначальним напрямом постає розвиток технологічних процесів. Варто

розмежовувати поняття «технологічний розвиток підприємства» та «розвиток технологічних процесів підприємства», оскільки вони співвідносяться як ціле і часткове. Якщо під технологічним розвитком розуміється розвиток будь-яких технологій господарської діяльності підприємства – виробничих, управлінських, аналітичних, проектних, збутових, логістичних тощо, то «розвиток технологічних процесів» – поняття значно вужче і має на увазі розвиток лише виробничих технологій.

На основі проведеного аналізу можемо зробити висновок, що будь-який технологічний процес є системою, оскільки містить скінченну множину взаємопов'язаних елементів, які взаємодіють між собою та із середовищем і мають конкретну мету – виробництво певного виду продукції. Розгляд технологічного процесу як системи дозволяє виокремити у ньому основні структурні компоненти (рис. 1): предмети праці, тобто ті матеріали, деталі, заготовки тощо, на які здійснюється вплив у процесі виробництва з метою надання їм необхідної форми, вигляду, фізико-хімічних чи технічних характеристик та ін.; суб'єкти – працівники, які безпосередньо здійснюють вплив на предмети праці або ж керують автоматизованим чи роботизованим обладнанням (машинами); інструменти (обладнання) – машини, верстати, знаряддя, програмні засоби, за допомогою яких суб'єктами технологічного процесу здійснюється вплив на його об'єкти; технологічні операції – це завершені частини технологічного процесу, що виконуються на конкретному робочому місці та характеризуються постійністю предметів праці та особливостей впливу на них; допоміжні ресурси – сукупність всіх матеріалів, енергетичних і водних ресурсів, необхідних для здійснення технологічної операції.

Сукупність зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на проходження технологічних процесів не є їх складовим елементом, однак мусить враховуватися під час розбудови управлінських механізмів розвитку технологічних процесів машинобудівних підприємств.

На основі цього можна стверджувати, що розвиток технологічних процесів в організації відбуватиметься за умови розвитку хоча б однієї з його структурних компонент. Тут варто більш детально зупинитися на трактуванні самого поняття «розвиток», оскільки у науковій думці має місце чимало розбіжностей у поглядах – розвиток трактують як процес і як систему, як програму і як спрямовану зміну, як комплекс заходів чи сукупність якісних перетворень тощо (табл. 1). Кожен із підходів має право на існування. Іншими словами, поняття «розвиток» є настільки багатогранним, що може мати різноманітне трактування залежно від самого об'єкта розвитку. Проте є кілька аксіоматичних положень: по-перше, розвиток – це завжди зміни; по-друге, розвиток – це безперервний процес; по-третє, розвиток має певне спрямування.

Якщо як об'єкт розвитку розглядати технологічні процеси машинобудівних підприємств, то варто визначитися з його спрямуванням, тобто метою, бажаними кінцевими результатами, досягнення яких буде забезпечено завдяки розвитку технологічних процесів

Не може здійснюватися розвиток лише заради розвитку, оскільки розбалансованість управлінських рішень в частині розвитку технологічних процесів

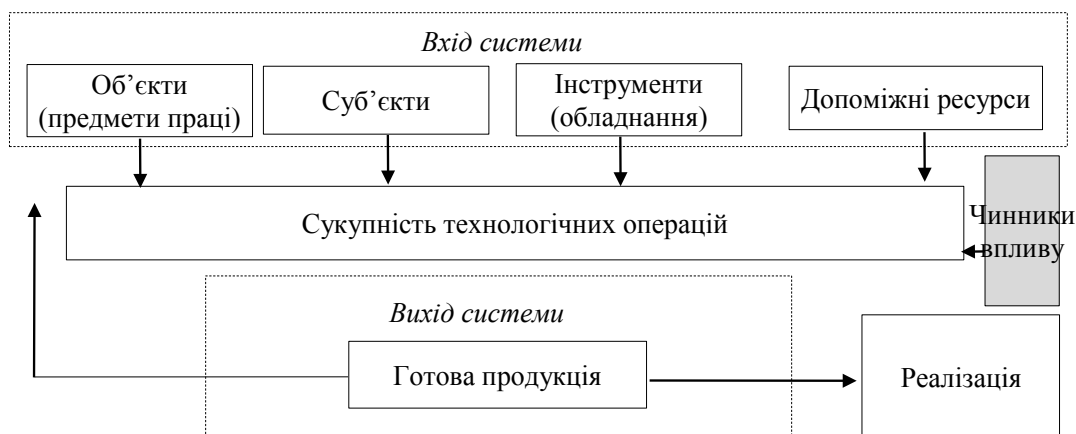

Рис. 1. Спрощена схема технологічного процесу як системи

Джерело: авторська розробка

Таблиця 1

Наукові підходи до трактування поняття «розвиток підприємства»

Автор (джерело)	Визначення поняття «розвиток підприємства»
<i>Розвиток як процес</i>	
Тлумачний словник української мови [2]	процес, внаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого
Ю.С. Погорелов [3, с. 32]	безупинний процес, що відбувається за штучно встановленою або природною програмою як зміна станів підприємства, кожен з яких є якісно іншим за попередній, через що у підприємства як у більш складної системи виникають, розкриваються та можуть бути реалізовані нові можливості, нові властивості, якості та характерні риси, які сприяють здатності підприємства виконувати нові функції, вирішувати принципово інші завдання, що зміцнює його позиціонування в зовнішньому середовищі і підвищує здатність протидіяти його негативним впливам
В.М. Кошельник [4]	процес, результатом якого є надбання нових кількісних і якісних характеристик економічно-виробничої системи, покращення показників ефективності функціонування і збільшення потенціалу підприємства, який допомагає йому пристосуватися до змін в екзогенному та ендогенному середовищі, що зберігає свою життєздатність
<i>Розвиток як зміни</i>	
Р.О. Побережний [5, с. 91]	спрямована зміна якісного стану організації, її структури, складу або властивостей, кількісних чи якісних змін елементів організації
Б. Грушин [6]	зміни, пов'язані з перетворенням внутрішньої будови об'єкта, в структурі, що представляють собою сукупність взаємопов'язаних елементів, зв'язків і залежностей
С.П. Дунда [7]	сукупність спрямованих, інтенсивних та якісних змін економічної природи, що відбуваються на підприємстві внаслідок суперечності у внутрішньому середовищі та впливів факторів зовнішнього середовища
<i>Розвиток як програма</i>	
М.Х. Мескон [8]	довгострокова програма вдосконалення можливостей вирішувати різні проблеми і здібностей до вдосконалення, особливо шляхом підвищення ефективності управління культурою організації
<i>Розвиток як система</i>	
В. Кифяк [9, с. 193]	динамічна система взаємодіючих підсистем, передумов, факторів і принципів, які формують вектор кількісних і якісних змін функціонування підприємства, спрямованих на досягнення пріоритетів
<i>Розвиток як комплекс заходів</i>	
А.О. Пахомова [10]	комплекс заходів щодо удосконалення можливостей організації у вирішенні її внутрішніх проблем і забезпеченні високого рівня адаптації до зміни зовнішніх умов
<i>Розвиток як якісні перетворення</i>	
Ю.А. Плугіна [11, с. 194]	якісні перетворення в діяльності підприємства за рахунок змін кількісних і структурних характеристик техніко-технологічних, організаційно-комунікаційних, фінансово-економічних ресурсів на основі ефективного використання інтелектуально-кадрових ресурсів та інформаційних технологій

Джерело: згруповано автором

підприємства може давати лише короткостроковий позитивний ефект, водночас негативним чином відображаючись на стратегічних перспективах його господарської діяльності. В цьому контексті вважаємо, що розвиток технологічних процесів машинобудівних під-

приємств має здійснюватися з метою підвищення рівня конкурентоспроможності їх продукції.

Наступний важливий момент, на якому наголошують більшість дослідників, полягає у тому, що розвиток – це не просто зміни, тобто не кожна зміна об'єкта

є його розвитком. В нашому випадку об'єкт розвитку може бути деталізованим: так, замість всієї сукупності технологічних процесів можна обрати всього один чи навіть в одному вибраному можна здійснювати перетворення лише окремих компонент. Однак якщо в результаті цих змін досягатиметься мета розвитку – підвищення конкурентоспроможності продукції, то ці зміни і можна вважати розвитком технологічних процесів підприємства. Іншими словами, розвиток технологічних процесів машинобудівного підприємства є процесом перетворення як окремих компонент технологічного процесу, так і усіх його складників одразу (повне оновлення виробничих технологій, впровадження виробництва інноваційних видів продукції тощо) з метою підвищення конкурентоспроможності продукції.

До основних завдань розвитку технологічних процесів підприємства на сучасному етапі у наукових колах відносять такі, як: комплексна механізація й автоматизація виробництва (застосування робототехніки, маніпуляторів, гнучких автоматизованих систем); хімізація виробництва (впровадження нових конструкційних та електроізоляційних матеріалів, розширення використання синтетичних смол і пластмас, реалізація прогресивних хіміко-технологічних процесів, застосування хімічних матеріалів зі спеціальними властивостями); електрифікація (електрохімічна й електрофізична обробка матеріалів); цифровізація (цифровізація виробництва та проектно-конструкторської діяльності, застосування супутникових систем зв'язку, використання провідних інформаційних технологій); продуктові інновації (створення і впровадження матеріалів та виробів з якісно новими властивостями, зниження конструкційно-технологічної складності виробів за рахунок конструкційних новацій, зниження матеріаломісткості виробів, зниження технологічної трудомісткості виробів і затрат ручної праці); процесні інновації (освоєння лазерної, мембранної, плазмової, вакуумної та інших сучасних виробничих технологій, розвиток біотехнологій) [1; 12].

У машинобудівній промисловості застосовується велика кількість технологічних процесів, всю сукупність яких пропонують групувати за видами: формування, лиття, електрофізична, електрохімічна і слюсарна обробка, формування, спікання, гальванопластика, обробка тиском, термічна обробка, нанесення покриттів, складання, зварювання, паяння, клепа. Різноманіття технологічних процесів у машинобудуванні ускладнює завдання розбудови ефективних механізмів їх розвитку, а відсутність універсального науково-теоретичного базису змушує виробників машинобудівного сектору промисловості здійснювати технологічний розвиток методом спроб і помилок, що не завжди приводить до очікуваного результату.

Водночас зростаючі вимоги до якості та конкурентоспроможності продукції машинобудівної промисловості вимагають від суб'єктів господарювання швидкої реакції і гнучкості, постійного пошуку резервів нарощування конкурентних переваг продукції та системного інноваційного оновлення як виробів, так і виробничих технологій. Зволікання зі здійсненням якісного розвитку технологічних процесів може призвести до ускладнень у господарській діяльності підприємства, що досить яскраво простежується на результатах діяль-

ності вітчизняного машинобудівного сектору. Саме тому на сучасному етапі необхідним є формування загальної концепції розвитку технологічних процесів машинобудівного підприємства, яка зможе слугувати базисом для подальшої розбудови ефективних управлінських механізмів на рівні окремих господарюючих суб'єктів.

Під концепцією в узагальненому трактуванні розуміється система поглядів на об'єкт, явище, процес тощо. Формування системи концептуальних засад розвитку технологічних процесів на підприємствах варто розпочати з мети. Як вже відзначалося, метою такого розвитку слід вважати підвищення рівня конкурентоспроможності продукції. Однак під час запровадження у виробництво інноваційної продукції, яка не має аналогів, передусім потрібно сформувати її конкурентоспроможність. Тому метою розвитку технологічних процесів на підприємстві варто вважати здійснення їх розвитку як загалом, так і в розрізі структурних компонент. Звідси технологічний розвиток машинобудівних підприємств варто здійснювати на основі концептуальних засад системно-компонентної орієнтації.

Сутність концепції системно-компонентного розвитку технологічних процесів полягає у забезпеченні комплексного управлінського підходу в питанні здійснення технологічного розвитку підприємств машинобудівної галузі, відповідно до якого забезпечуватиметься можливість систематичного оновлення виробничих технологій за різними компонентними складовими технологічних процесів. Вказана концепція має на увазі комплексний підхід до виявлення можливостей технологічного розвитку підприємства на основі постійного пошуку шляхів розвитку кожної структурної компоненти технологічних процесів, що мають місце у виробничій діяльності суб'єкта господарювання. Пропонована концепція має у своїй основі принципи, застосування яких, поряд із загальними принципами менеджменту, дасть можливість розбудувати ефективні механізми управління процесами технологічного розвитку машинобудівних підприємств. До таких, на нашу думку, варто відносити:

– принцип стратегічної доцільності. Його сутність полягає у врахуванні стратегічних завдань господарської діяльності підприємства та прогнозних тенденцій розвитку товарних ринків, матеріалів, технологій тощо. Застосування даного принципу є обов'язковим в управлінні розвитком технологічних процесів суб'єкта господарювання, оскільки дозволить уникнути витрат на розвиток процесів (технологій, виробів), які у подальшому будуть витіснені з ринку;

– принцип гнучкості. Розвиток технологічних процесів машинобудівного підприємства має здійснюватися з урахуванням необхідності підвищення рівня їх гнучкості, тобто можливості без особливих затрат ресурсів і часу переналаштовуватися відповідно до нових вимог (нового або інноваційного виду сировини, нових конструкцій виробів, нового обладнання);

– принцип моніторингу виробничої діяльності, товарних ринків і технологій. Вказані три напрями моніторингу є визначальними для прийняття ефективних і стратегічно доцільних рішень щодо розвитку технологічних процесів машинобудівних підприємств;

– принцип превалювання інноваційності має на увазі, що за умови наявності альтернативних варіан-

тів розвитку технологічних процесів машинобудівного підприємства слід вибирати той, який містить більше інновацій або ж відкриває доступ до інноваційних можливостей (застосування інноваційних видів сировини, виробництво інноваційної продукції, освоєння інноваційних виробничих технологій тощо);

– принцип синергії проектно-збутової діяльності. Між працівниками вказаних напрямів на підприємстві має розбудовуватися система синергетичних взаємозв'язків для узгодження виробничих можливостей суб'єкта господарювання з реальними і потенційними потребами ринків; пошуку потенційних споживачів нової продукції та налагодження з ними договірних відносин тощо;

– принцип нарощування конкурентних переваг. Здійснювати перетворення технологічних процесів чи їх окремих компонентів слід із врахуванням критерію конкурентних переваг. Тобто якщо запропоновані зміни не впливатимуть позитивним чином на рівень конкурентоспроможності продукції, яка виготовляється за допомогою цього технологічного процесу, то й самі зміни є недоцільними саме в такому форматі;

– принцип цифрового моделювання. Будь-які зміни в конструкції виробничого обладнання, проходженні технологічних операцій чи налагодженні виробництва нових виробів, зокрема, продукції важкого машинобудування, потребують попереднього комп'ютерного моделювання на предмет оцінки ергономічних параметрів та безпечності експлуатації. В цьому випадку забезпечуватиметься уникнення збоїв у виробничому процесі із суб'єктивних причин та травмувань персоналу, а також підвищуватиметься рівень конкурентоспроможності нової продукції.

В узагальненому розумінні об'єктом управління розвитком технологічних процесів, тобто тим, на що спрямовуються управлінські зусилля, є, як вже відзначалося, вся сукупність технологічних процесів підприємства машинобудівної галузі. Однак з метою розбудови ефективних управлінських механізмів розвитку

технологічних процесів варто деталізувати об'єкти управління (рис. 2).

Формування управлінських механізмів у частині розвитку технологічних процесів на машинобудівному підприємстві передбачає включення як об'єктів управління не лише сукупності тих, які нині застосовуються підприємством (від 1 до n), але й тих, які знаходяться на стадії проектування (технологічний процес $n+1$). Вся сукупність технологічних процесів, які мають місце у виробничій діяльності машинобудівного підприємства, таким чином, підлягає охопленню моніторингом з метою визначення потреб і можливостей розвитку. Таким чином, запропонована концепція системно-компонентного розвитку технологічних процесів передбачає здійснення безперервного моніторингу технологічних процесів підприємств машинобудівної галузі за окремими їх компонентами, що створить можливість суб'єкту господарювання здійснювати як комплексний, так і точковий розвиток, впроваджуючи окремі удосконалення та нарощуючи тим самим конкурентні переваги власної продукції.

Зокрема, розвиток технологічних процесів за предметами праці може відбуватися в напрямках використання інноваційної для певних виробів сировини; принципово інноваційної для галузі сировини; матеріалів, збагачених певними сполуками для підсилення окремих якісних характеристик, тощо. Навіть звичайна заміна вхідної сировини на іншу, якщо вона забезпечить нарощування конкурентних переваг готового виробу, вважатиметься розвитком технологічного процесу.

Розвиток технологічних процесів за засобами праці має дуже широкий вибір шляхів і підходів в силу різноманітності виробничих машин і механізмів, що застосовуються в сучасному машинобудуванні, та значної кількості різновидів технологій виробництва. Може застосовуватися як заміна виробничого обладнання на більш сучасне і продуктивне, так і часткова модернізація, різноманітні ноу-хау, часткове конструкційно-

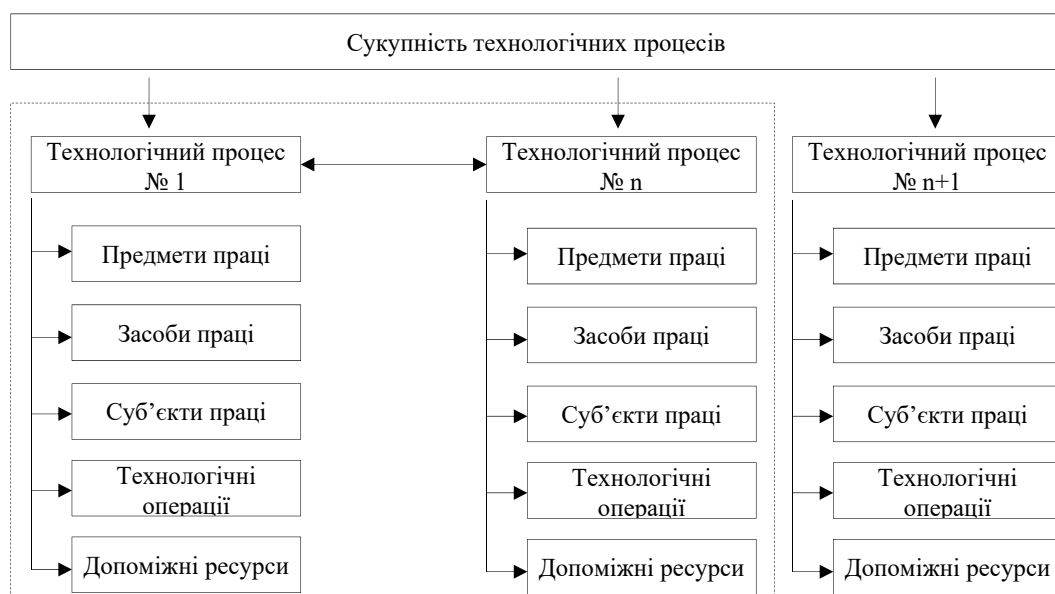

Рис. 2. Систематизація об'єктів управління в механізмах розвитку технологічних процесів машинобудівного підприємства

Джерело: авторська розробка

технологічне переналаштування та цілий ряд інших засобів.

Розвиток технологічних процесів за суб'єктами праці полягає насамперед у розвитку виробничого персоналу та нарощуванні його потенціалу. Тут мається на увазі і підвищення кваліфікації, і зростання продуктивності праці, і підвищення рівня безпеки та гігієни праці, і навіть скорочення персоналу за рахунок застосування автоматизованих чи роботизованих виробничих процесів.

Розвиток технологічних процесів за технологічними операціями передбачає, в першу чергу, виявлення і впровадження заходів, спрямованих на оптимізацію їх кількості та тривалості, скорочення часу простоїв та затримок у виробничому процесі, зменшення обсягів відходів сировини та браку у виробництві, підвищення рівня якості продукції тощо. Тобто, може здійснюватися покращення та удосконалення технологічних операцій, їх оновлення, пришвидшення чи навіть розширення. Головний критерій вибору правильного варіанту – нарощування конкурентних переваг готової продукції.

Розвиток технологічних процесів за допоміжними ресурсами полягає переважно у пошуку шляхів оптимізації обсягів їх використання у процесі виробництва. Тут мається на увазі впровадження технологій енергоефективності, енергозбереження, вторинного використання ресурсів тощо, що допоможе знизити собівартість продукції і, таким чином, створюватиме можливості нарощування її конкурентних переваг за ціною.

Таким чином, чим більшим за масштабами діяльності є підприємство, чим ширшим є асортимент його продукції, тим більшою є кількість об'єктів, які підлягають управлінню під час здійснення розвитку технологічних процесів. Звідси можливість застосування пропонуваної концепції системно-компонентного розвитку технологічних процесів як на невеликих машинобудівних підприємствах з одним чи кількома технологічними процесами, так і на великих промислових гігантах з повним циклом виробництва.

Висновки. Будучи центральним ядром господарської діяльності машинобудівних підприємств, технологічні процеси за сучасних умов і тенденцій світового розвитку машинобудівної промисловості потребують максимальної управлінської уваги. Водночас розбудова ефективних управлінських механізмів у напрямі забезпечення розвитку технологічних процесів машинобудівних підприємств потребує насамперед формування концептуальних засад управлінських процесів. На основі проведеного дослідження нами запропоновано застосування концепції системно-компонентного розвитку технологічних процесів на підприємствах машинобудівної промисловості та визначено її базові засади.

У подальших дослідженнях потребують більш детального обґрунтування теоретичні засади концепції системно-компонентного розвитку технологічних процесів та шляхи її практичного застосування в управлінській діяльності машинобудівних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Рудь Н.Т. Економіка і організація інноваційної діяльності : навчальний посібник. Луцьк : РВВ ЛДТУ, 2007. 476 с.
2. Словник української мови. В 11 т. Т. 8 «Природа – Ряхтливий» / [Уклад. В.М. Білоноженко, В. В. Жайворонок, В.П. Забеліна, Ш.Г. Крен-цель та ін]. Київ : Наукова думка, 1977. 816 с.
3. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. Київ, 2012. Вип. 27, т. 1. С. 30–34.
4. Кошельник В.Н. Развитие предприятия: экономическая сущность и видовая классификация. URL: <http://www.jurnal.org/articles/2014/ekon71.html>.
5. Побережний Р.О. Основні напрямки розвитку підприємств машинобудування. *Вісник національного технічного університету "ХПИ"*. Харків, 2012. № 13. С. 90–100
6. Грушин Б. *Философская энциклопедия*. В 5-ти т. / Под редакцией Ф.В. Константинова. Москва : Советская энциклопедия, С. 1960–1970.
7. Дунда С.П. Теоретичні підходи до визначення поняття «розвиток підприємства». *Проблеми підвищення інфраструктури : зб. наук. пр.* 2011. Вип. 32. С. 70–75.
8. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. *Основы менеджмента*. Москва : Издво "Дело", 1994. 680 с.
9. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства». *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2011. Вип. 8, ч. 2. С. 190–194.
10. Пахомова А.А. Вопросы методологии, теории и практики в формировании стратегии развития социально-экономического и технического потенциала предприятий, отраслей / Под общ. ред. В. В. Бондаренко. Пен-за: АННОО «Приволжский Дом знаний», 2010. 264 с.
11. Плутіна Ю.А. Інтелектуальний розвиток: сутність поняття. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 193–196.
12. Войнаренко М.П., Ємчук Л.В. Інформаційні системи як основа розвитку технологій управління. *Бізнес Інформ*. 2012. № 10. С. 70–73.

References:

1. Rud N.T. (2007) *Ekonomika i orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti: navchalnyi posibnyk*. Lutsk: RVV LDTU, p. 476
2. *Slovnnyk ukrainskoi movy*. V 11 t. T. 8 (1977) «Pryroda – Riakhtlyvyi» / [Uklad. V.M. Bilonozhenko, V.V. Zhaivoronok, V.P. Zabelina, Sh.H. Krentsel ta in]. Kyiv: Naukova dumka, p. 816.
3. Pohorielov Yu.S. (2012) *Katehoriia rozvytku ta yii ekspleinarnyi bazys. Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, vol. 27, t. 1, pp. 30–34.
4. Koshelnyk V.N. *Razvytye predpriyatia: ekonomycheskaia sushchnost y vydovaia klassyfykatsiya*. Available at: <http://www.jurnal.org/articles/2014/ekon71.html>.
5. Poberezhnyi R.O. (2012) *Osnovni napriamky rozvytku pidpriemstv mashynobuduvannia. Visnyk natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "KhPI"*. Kharkiv, no. 13, pp. 90–100.

6. Hrushyn B. *Fylosofskaia Entsyklopedyia* [Philosophical Encyclopedia]. V 5-ty t. / Pod redaktsyeyi F. V. Konstantynova. Moscow: Sovetskaia entsyklopedyia. P. 1960–1970.
7. Dunda S. (2011) Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia «rozvytok pidpriemstva». *Problemy pidvyshchennia infrastruktury : zb. nauk. pr.*, vol. 32, pp. 70–75.
8. Meskon M., Albert M., Khedoury F. (1994) *Osnovy menedzhmenta* [Management Basics]. Moscow: Yzdvo "Delo", p. 680. (in Russian)
9. Kyfiak V. (2011) Teoretychni osnovy vyznachennia katehorii «rozvytok pidpriemstva». *Ekonomichnyi analiz*, vol. 8, ch. 2, pp. 190–194.
10. Pakhomova A.A. (2010) *Voprosy metodolohyy, teoryy y praktyky v formirovaniy stratehyy razvytyia sotsyalno-ekonomycheskoho y tekhnicheskoho potentsyala predpriyatiy, otraslei* [Issues of methodology, theory and practice in the formation of a strategy for the development of the socio-economic and technical potential of enterprises, industries] / Pod obshch. red. V.V. Bondarenko. Penza: ANNOO «Pryvolzhskiy Dom znanyi», p. 264.
11. Pluhina Yu.A. (2011) *Intelektualnyi rozvytok: sutnist poniattia*. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 36, pp. 193–196.
12. Voinarenko M.P., Yemchuk L.V. (2012) *Informatsiini systemy yak osnova rozvytku tekhnolohii upravlinnia*. *Biznes Inform*, no. 10, pp. 70–73.